

Iskolázottság és szubjektív jóllét

Az iskolázottság számos egyéni és társadalmi előnnyel jár, melyek közül a kutatásokban a munkaerőpiaci előnyök (jobb munka és magasabb bérek) a leghangsúlyosabbak. A képzettség szintje ugyanakkor a munkaerőpiaci és bérelőnyök mellett összefüggést mutat az egyéni egészségi állapottal, az elégedettséggel, a társas kapcsolatok minőségével, a társadalmi és intézményi bizalommal, a részvétellel, társadalmi szinten pedig hozzájárul a gazdasági fejlődéshez, a hatékonyabb újraelosztáshoz és társadalmi struktúrák stabilitásához. Az alábbi rövid elemzés az egyéni előnyök közül a szubjektív jóllét és az iskolázottság közötti kapcsolatot mutatja be.

A szubjektív jóllét (subjective well-being) olyan mérőeszköz, amely a társadalmi és gazdasági mutatók mellett az életminőséget az egyének szubjektív megítélése alapján vizsgálja, így az objektív mutatókon túl képet ad arról, hogy az emberek hogyan érzik magukat a mindennapjaikban. A szubjektív jóllét mérésekor a kutatók arra kíváncsiak, hogy a válaszadó hogyan értékeli a saját körülményeit, mennyire elégedett a saját életével, életminőségével. A szubjektív jóllétre vonatkozó kutatások számos tényezővel magyarázzák az elégedettség szintjét, így például a munkaerőpiaci helyzettel, a jövedelem szintjével, az egészségügyi állapottal, az egyéni kapcsolatok mennyiségével és minőségével, a szabadidő eltöltésével, az egyéni attitűdökkel és más, tágabban vett társadalmi, politikai és gazdasági tényezőkkel.¹

A szubjektív jóllét és az iskolázottság közötti kapcsolat a kutatások alapján közvetett és közvetlen módon is kimutatható. Az iskolázottság egyrészt erős összefüggésben áll olyan jóllétet nagy mértékben meghatározó tényezőkkel, mint a jövedelem és az egészségügyi állapot, így ezen tényezőkön keresztül közvetett hatással van az egyén szubjektív jóllétére. Ugyanakkor kimutatható, hogy az iskolázottság szintje önmagában is pozitív hatással van a szubjektív jóllétre.² Mindezt megerősíti az OECD Gallup World Poll 2012-es felmérésén végzett elemzése,³ amely szerint a jövedelem megkétszereződése egy 0-tól 10-ig tartó skálán 0.2 ponttal növeli az étellel való elégedettséget, a jövedelem és a képzettség között pedig erős korreláció áll fenn. Ugyanebben a vizsgálatban a képzettség viszonylag erős hatása közvetlenül is

¹ Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of economic psychology*, 29(1), 94-122.

² Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. *Journal of public economics*, 88(7), 1359-1386.

³ Boarini, R., et al. (2012), "What Makes for a Better Life?: The Determinants of Subjective Well-Being in OECD Countries – Evidence from the Gallup World Poll", *OECD Statistics Working Papers*, No. 2012/03, OECD Publishing, Paris.

megjelenik: a középfokú végzettség átlagosan körülbelül 0.4, a felsőfokú végzettség pedig átlagosan 0.8 ponttal növeli a szubjektív jóllétet az alacsonyabb végzettségi szinthez viszonyítva.

A tanulmány szerint a középfokú végzettségnek a jövedelem megkészszerzésénél másfélszer, a felsőfokú végzettségnek pedig háromszor nagyobb hatása van az egyén szubjektív jóllétére. Mindez azt jelenti, hogy a vizsgált országokban a szubjektív jóllétre vonatkozóan a felsőfokú végzettség a középfokú végzettséghez képest a jövedelem megnyolcszorosozásával egyenlő hatású tényező, ami a szubjektív jóllétre nézve hasonló mértékű hatást jelent, mint a foglalkoztatottság a munkanélküliséghez képest, vagy az egészségesség az egészségügyi problémák fennállásához képest.

Az iskolázottság és a szubjektív jólét kapcsán egyértelműen kimutatható, hogy a magasabb iskolai végzettségűek átlagosan elégedettebbek az életükkel, mint a kevésbé képzettek. Az OECD (2016) kutatása⁴ alapján a tagországokban 2015-ben a felsőfokú végzettségűek 92%-a állította, hogy elégedett az életével, míg a középfokú végzettségűek esetében az arány 83% volt. Magyarországon 2015-ben a középfokú végzettségűek 59%-a állította, hogy elégedett az életével (ez a legalacsonyabb arány az OECD országok között), míg a felsőfokú végzettségűek esetében az arány 83% volt. Ez Portugália után a legnagyobb különbség a középfokú és

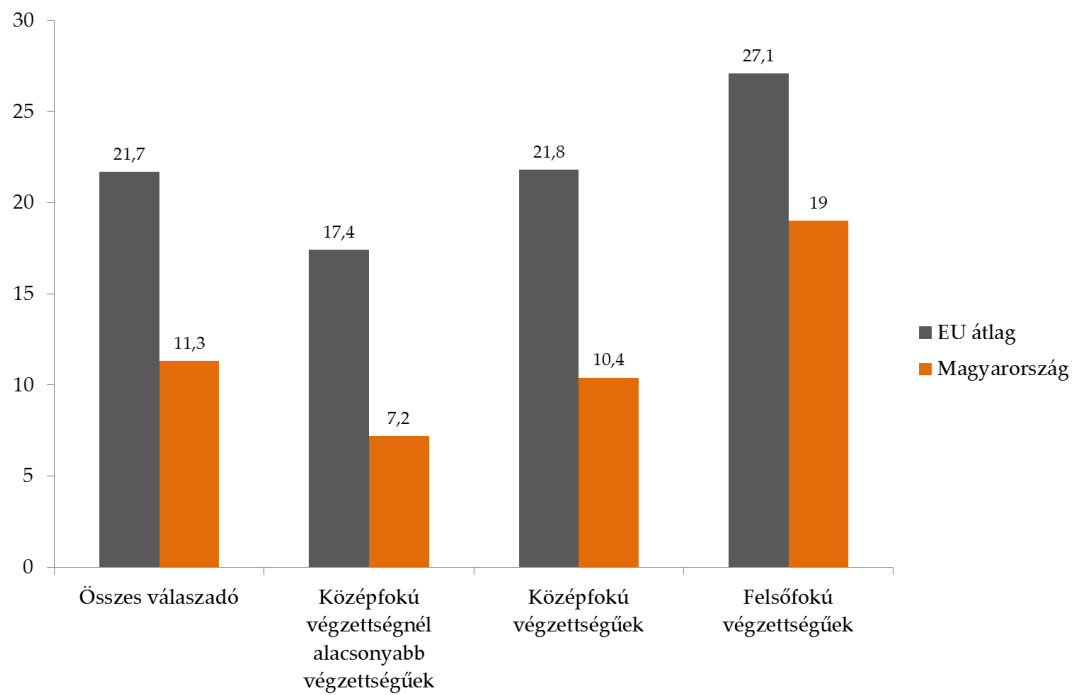
felsőfokú végzettségűek elégedettségi szintje között a vizsgált országokban.

Az Eurostat 2013-as jövedelemre és életkörülményekre vonatkozó (EU-SILC)⁵ felmérése keretében végzett szubjektív jóllét vizsgálata szintén azt mutatja, hogy Magyarországon az alacsonyabb végzettségűek körében lényegesen alacsonyabb az életükkel elégedettek aránya, mint az uniós átlag (lásd 1. ábra). Az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében a nagyon elégedettek aránya 7,2%, a középfokú végzettségűeké pedig 10,4%, aminél alacsonyabb arányokkal az EU tagállamok között csak Bulgáriában találkozhatunk (3,2% illetve 6,2%). Ennek megfelelően a középfokúnál alacsonyabb végzettségű elégedettek és a felsőfokú végzettségű elégedettek aránya közötti különbség Magyarországon a többi tagállamhoz viszonyítva magasnak mondható, ami alapján feltételezhetjük, hogy a képzettség és a szubjektív jóllét között Magyarországon viszonylag erős kapcsolat áll fenn.

⁴ OECD (2016). Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris.
<http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en>

⁵ Eurostat: EU-SILC 2013. Elérhető:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_pw05&lang=en

1. ábra: Az életükkel nagyon elégedettek aránya iskolai végzettség szerint az EU-ban és Magyarországon (2013, százalék)

Forrás: Eurostat, EU-SILC 2013

A 2017-es Globális Humántőke Tanulmány összegzése

A Világ Gazdasági Fóruma (World Economic Forum) minden évben kiadja a Globális Humántőke Tanulmányt, egy átfogó elemzést a humántőke helyzetéről. A 2017-es tanulmány 130 ország adatai alapján azt a fő következtetést vonja le, hogy a világ átlagosan a humántőke 62%-át fejleszti, a rendelkezésre álló tehetség 38%-át pedig elhanyagolja. Magyarország az országok rangsorának 39. helyén áll, mely a többi EU-tagországgal, illetve a térség országaival összehasonlítva alacsony helyezésnek mondható. A humántőke fejlesztése kulcsfontosságú a hosszú távú gazdasági növekedés és a versenyképesség növelésének szempontjából, és pozitív hatással van az egyénekre, vállalkozásokra és országokra is. Ezen rövid elemzés célja, hogy összefoglalja a Globális Humántőke Tanulmány összeállításának módszertanát és ténymegállapításait, különös tekintettel a magyarországi humántőkére vonatkozó adatokból levont következtetésekre.

A Globális Humántőke Index

A humántőke mindazon tudás és készségek összességét jelenti, mely lehetővé teszi, hogy az egyének értéket hozzanak létre a globális gazdaságban. A humántőke egy dinamikus fogalom, hiszen az idő során fejleszteni lehet tanulás, képességfejlesztés és munka során való tapasztalatszerzés által, míg a használat hiányával értéke csökkenhet. Fejlesztése kiemelten fontos mind az egyének, a vállalatok és az országok számára is. Humántőkéjük tanulás és munka általi fejlesztésével az egyének megélhetést, identitást nyerhetnek és hozzájárulhatnak a társadalom hatékony működéséhez. Vállalatoknál a fejlett humántőke magasabb produktivitást és innovációs lehetőségeket eredményez. Egy ország a humántőke fejlesztésével gazdasági előnyre tehet szert, illetve pozitív politikai és társadalmi hatásokat is élvezhet. A tanulmány célja, hogy a humántőke fejlettségére vonatkozó mutatóival segíteni tudja az olyan gazdasági

döntések meghozatalát, melyek hatékonyan fejlesztik a humántőkét.⁶

A Globális Humántőke Mutató lehetővé teszi az országok fejlettségének számszerűsítését, megmutatva azon területeket, ahol lehetőség van az országok közötti együttműködésre és az egymástól tanulásra. A mutató 0 és 100 közötti skálán (legrosszabbtól a legjobbig) helyezi el a 130 vizsgált országot, annak alapján, hogy azok milyen messze helyezkednek el az ideális állapottól. Az Globális Humántőke Index négy tematikus almutatóból épül fel (kapacitás, felhasználás, fejlesztés és szakértelem), életkor alapján pedig öt kategóriába csoportosítja az almutatókat felépítő indikátorokat (0-14 év, 15-24 év, 25-54 év, 55-64 év és 65 év felett). A Globális Humántőke Index így teljes képet ad az országok humántőkéjéről, lehetővé téve az összehasonlító elemzést.⁷

⁶ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 3.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf [Utolsó letöltés: 2017.10.15.]

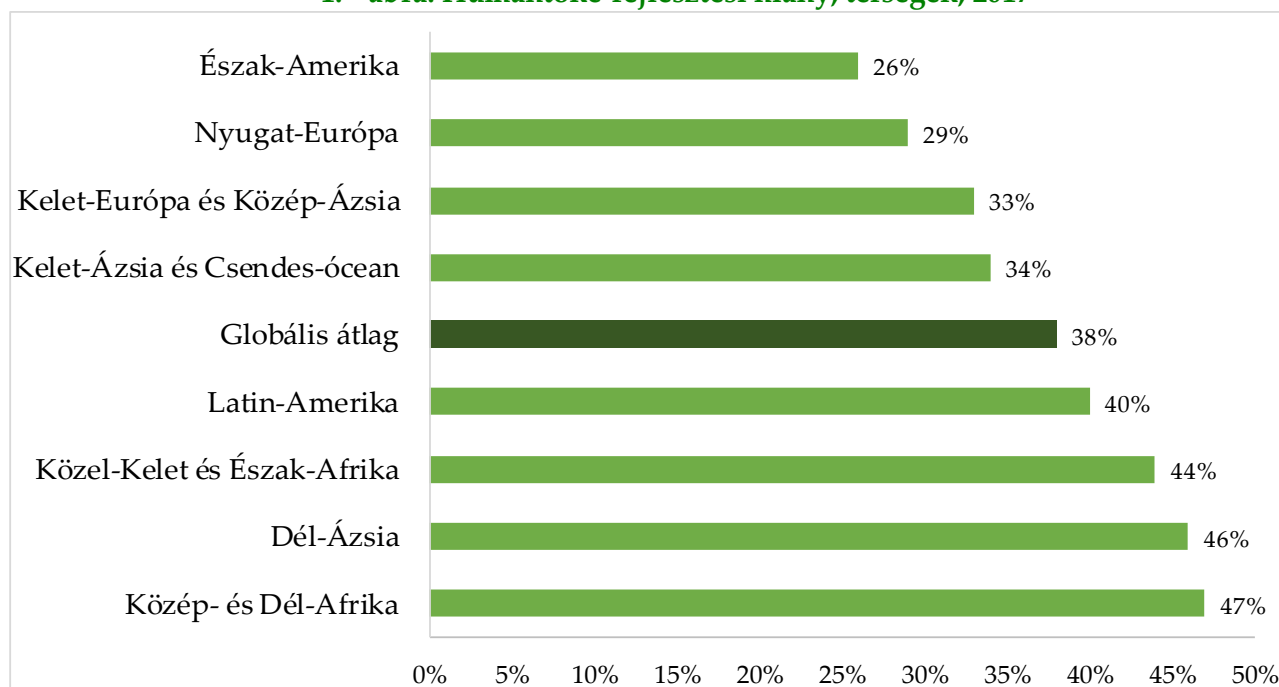
⁷ WEF Global Human Capital Report 2017, p. vii, 4.

A négy almutató a kapacitás, felhasználás, fejlesztés és szakértelem területein belüli humántőke-fejlesztést számszerűsíti. A Kapacitás Almutató a pillanatnyi oktatásra vonatkozik, méri a számolási készséget, az írás-olvasási készséget, illetve azt, hogy a népességben mekkora a különböző iskolai végzettségűek aránya. A Felhasználás Almutató azt jelzi, hogy a népesség hogyan használja fel, illetve hogyan fejleszti humántőkét munka által. Indikátorai közé tartozik többek között a munkaerőpiaci részvételi arány, a nemek közötti foglalkoztatottsági különbség, a munkanélküliségi és az alulfoglalkoztatottsági ráta. A Fejlesztés Almutató azt tükrözi, hogy az országban milyen erőfeszítéseket tesznek a következő generáció és a jelenlegi munkaerő oktatására és készségeinek fejlesztésére. Méri az oktatáshoz való hozzáférést, a középfokú oktatásban való részvételben a nemek közti különbséget, a szakképzésben résztvevők arányát, illetve a tanárképzés minőségét. Ezenfelül tartalmaz még két kvalitatív mutatót, melyek az alapfokú oktatás minőségét mérik, illetve azt, hogy az oktatási rendszer mennyire teszi versenyképessé a fiatalokat a munkaerőpiacon. A Szakértelem Almutató a munkában használt szakosodott készségeket írja le. A gazdasági komplexitás indikátora számszerűsíti az ország „produktív tudásának” kifinomultságát, ahogy azt exporttermékeinek minőségi mutatója. Ezen almutató magában foglalja a magasan és közepesen képzett dolgozók arányát, és az

üres állások betöltésének munkáltatók által észlelt nehézségét kifejező indikátorokat.⁸

⁸ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 5-6.

1. ábra: Humántőke-fejlesztési hiány, térségek, 2017

Forrás: World Economic Forum,

http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf

A tanulmány fő megállapításai

A Globális Humántőke Tanulmány 2017-ben arra a következtetésre jutott, hogy ebben az évben a vizsgált országok Globális Humántőke Indexének népesség szerint súlyozott átlaga 62. Ez azt jelenti, hogy a világ a humántőkéjének 62%-át fejleszti és használja aktívan, a rendelkezésre álló tehetség

A tanulmány fő megállapításai

A Globális Humántőke Tanulmány 2017-ben arra a következtetésre jutott, hogy ebben az évben a vizsgált országok Globális Humántőke Indexének népesség szerint súlyozott átlaga 62. Ez azt jelenti, hogy a világ a humántőkéjének 62%-át fejleszti és használja aktívan, a rendelkezésre álló tehetség 38%-át pedig elhanyagolja. A 130 vizsgált országból csak 25 Globális Humántőke Indexe lépte át a

70-es küszöbértéket. A fejlesztett humántőke aránya 50 országnál 60% és 70% között, 41 országnál 50% és 60% között, 14-nél pedig 50% alatt áll.

A humántőke fejlesztésében elsősorban a fejlett gazdaságok járnak élen, ahol magas szintű az oktatás, és a munkaerő nagy aránya magas képzettséget igénylő állásokban dolgozik.⁹ A rangsor legelején Norvégia áll 77,12-es Humántőke Indexével. Második és harmadik helyen Finnország és Svájc állnak. Nagyobb gazdaságok, mint például az USA és Németország is bekerültek az első tíz ország közé (az előbbi a 4., az utóbbi a 6. helyen). Az első 20-ban a Kelet-Ázsia és Csendes-óceán térségéből 4 ország szerepel (Új-Zéland 7., Szingapúr 11., Japán 17. és Ausztrália 20.

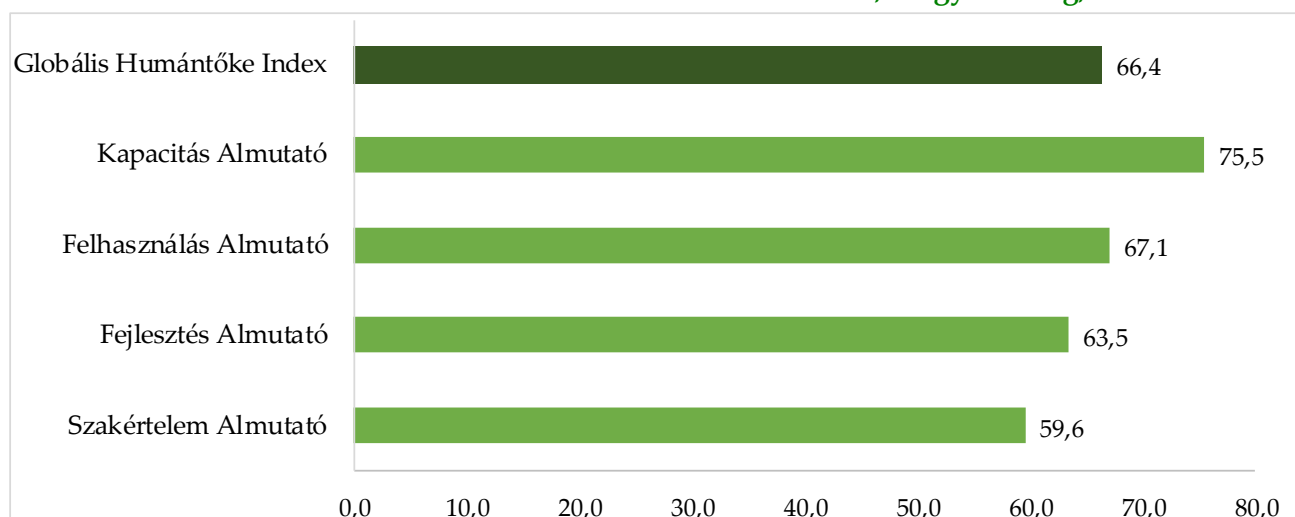
⁹ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 10.

GHT 2017. október

helyen), míg a Kelet-Európa és Közép-Ázsia térségből 3 ország van az első 20-ban (Szlovénia 9., Észtország 12. és Oroszország 16. helyen). A Közel-Kelet és Észak-Afrika régióból csak Izrael került be az első 20 közé, a 18. helyet elérve. Minden térséget tekintve Észak-Amerika fejleszti leginkább humántőkéjét. Utána Nyugat-Európa, Kelet-Európa és Közép-Ázsia, majd Kelet-Ázsia és Csendes-óceán térsége következik. 5. helyen Latin-Amerika helyezkedik el, mely után a Közel-Kelet és Észak-Afrika régió, majd utolsóként Afrika szub-szaharai térsége következik.¹⁰

¹⁰ WEF Global Human Capital Report 2017, p.10-16.

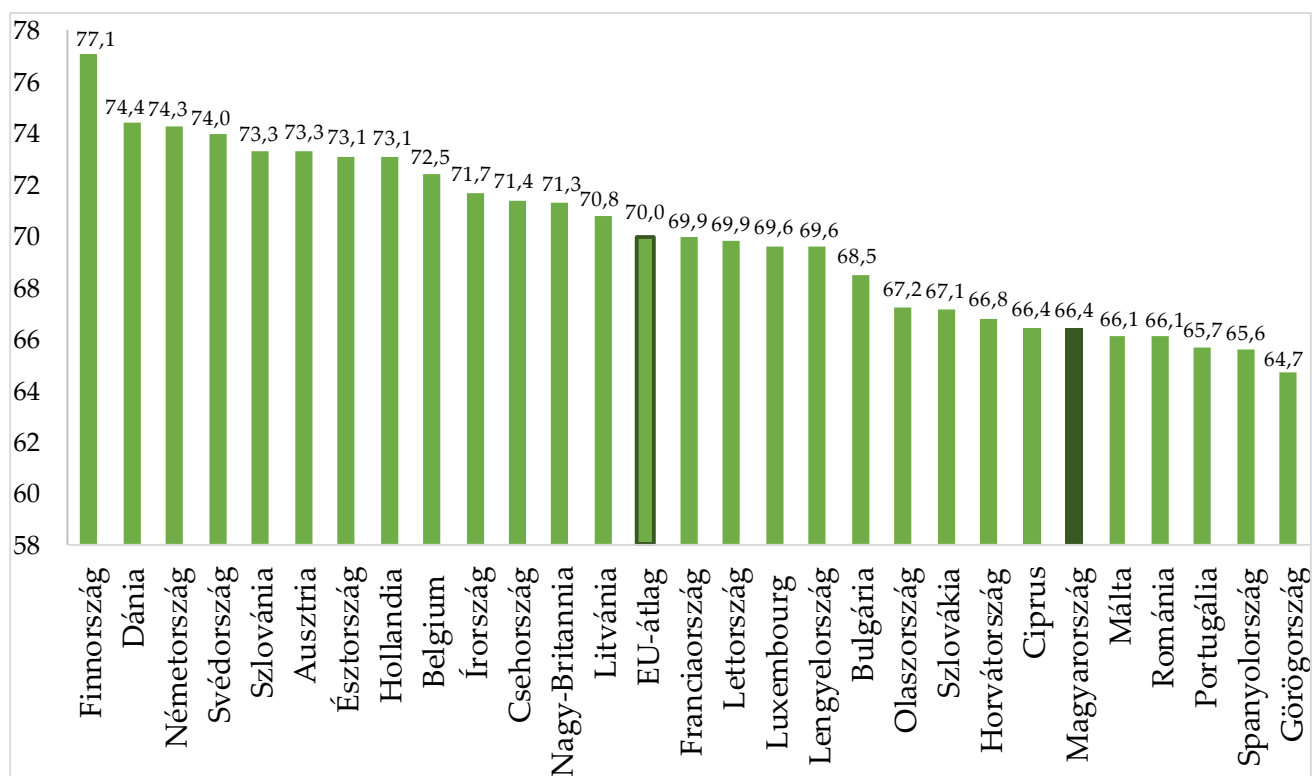
2. ábra: Globális Humántőke Index és Almutatók, Magyarország, 2017

Forrás: World Economic Forum,

http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf

3. ábra: Globális Humántőke Index, EU-tagországok, 2017

Forrás: World Economic Forum,

http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf

Magyarország a Globális Humántőke Tanulmányban

A tanulmány az indikátorok szerinti tematikus elemzésen felül mind a 130 országról tartalmaz rövid összefoglalót. Ezek lehetőséget adnak egy ország humántőke-fejlesztésének gyors áttekintésére és azon területek megjelölésére, ahol leginkább szükség van a fejlődésre. Magyarország 66,4-es Humántőke Indexével 39. a 130 vizsgált ország közül. Ezzel az ország a rangsorban viszonylag magasan, az első egyharmadban helyezkedik el. Magyarország különösen magas értékeket ért el a Kapacitás és a Szakértelem Almutatókon. Az elsőn 75,5-es értékkel 33., míg a másodikon 59,6-os értékkel 36. helyen szerepel. Az almutatókat alkotó indikátorok közül kiemelkedően magas a középfokú oktatásban résztvevők és az azt elvégzők aránya (az első esetben a rangsorban a 32., a második esetben 13. és 18. közötti az összes vizsgált korcsoportban), illetve a középfokú oktatásban való részvételben tapasztalható nemek közötti különbség rangsorában első helyezést ért el több országgal holtversenyben. Az alulfoglalkoztatottság szintén relatíve alacsony az országban (12. és 36. helyek között van az ország az összes vizsgált korcsoportban), a gazdasági komplexitás indikátora szerinti ranglistában pedig 9. helyen áll Magyarország.

Azonban Magyarország sok mutató szerint elmaradottnak mondható a többi vizsgált országhoz képest a humántőke fejlesztésében. A Felhasználás és Fejlesztés Almutatók szerinti rangsorban Magyarország csupán rendre 56. és 69. helyen áll. A Fejlesztés

Almutató alacsony értéke az oktatási rendszer alacsony minőségét és elavultságát jelzi, mutatva, hogy az oktatási rendszer az onnan kikerülő munkavállalókat nem képes felvértetni a munkavállaláshoz szükséges megfelelő készségekkel. Ezt az is mutatja, hogy az ország az oktatás minőségét leíró indikátor alapján létrehozott sorrendben csupán 105. a 130 ország között. Szintén rendkívül alacsony, 109. helyet ér el az ország a tanárképzés minősége alapján készített rangsorban.

Szintén kedvezőtlen képet ad a humántőke magyarországi fejlesztéséről a Felhasználás Almutató több indikátora. Az ezek közé tartozó munkaerőpiaci részvételi arány rangsorában az ország a 107. és 128. hely között áll a 4 vizsgált korcsoportból háromban. A foglalkoztatottságban való nemek közti különbség szintén jelentős, ebben 70. és 76. helyen áll az ország a 16-24 év közti és a 65 év feletti korcsoportokban. A munkanélküliségi ráta szintén magas, az ez alapján összeállított rangsorban az 51. és 75. hely között van az ország a 4 vizsgált korcsoportban. A Szakértelem Almutató képzett foglalkoztatottak rendelkezésre állását mérő indikátora olyan alacsony, hogy az ország csupán 123. a 130 ország között. Ez rámutat az oktatási rendszer elavultságára, illetve arra, hogy az oktatási rendszerben mennyire kevésbé tudják elsajátítani a dolgozók a munkavállaláshoz szükséges készségeket.¹¹

¹¹ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 105.

Magyarország eredményei a térségben

Magyarország a „Kelet-Európa és Közép-Ázsia” térség részét képezi, mely meglehetősen jó eredményeket ér el a Globális Humántőke Index alapján összeállított rangsorban, a 3. helyet elfoglalva a 7 térség között. Szlovénia (9.), Észtország (12.) és Oroszország (16.) az első 20 ország részét képezik, emellett Csehország (22.), Ukrajna (24.) és Litvánia (25.) is átlépi a 70%-os küszöböt. A rangsorban a legalacsonyabb helyet elfoglaló térségbeli országok Macedónia (67.) 61,8-es mutatójával és Albánia (85.) 58,2-es értékével.¹² A „Kelet-Európa és Közép-Ázsia” régióban a legnagyobb fejlesztési lehetőség az országok magas tehetségkapacitásának hatékonyabb felhasználásában, illetve a tehetség egész életúton átívelő fejlesztésének hatékonyabbá tételében van a tanulmány szerint.¹³

66,4-es Humántőke Indexével Magyarország a régió 67-es átlaga alatt helyezkedik el. Kelet-Európában különösen alacsonynak számít ez az érték, hisz Románián (42.), Szerbián (60.), Macedónián (67.) és Albánián (85.) kívül minden ország megelőzi hazánkat.¹⁴ Az almutatók terén a térség több országában Magyarországhoz hasonlóan meglehetősen alacsony a Felhasználás Almutató értéke, a Fejlesztés Almutató alacsony értéke azonban szinte egyedülálló. A tény, hogy a Fejlesztés Almutató a többi térségbeli országhoz képest is különösen alacsony, jelzi, hogy az oktatási rendszerünk nem versenyképes.

Az Európai Unió országaival történő összehasonlításból hasonló következtetéseket vonhatunk le. Az EU 28 tagországának Globális Humántőke Index szerinti rangsorában Magyarország csupán a 23., azaz majdnem az összes többi EU-tagország jobban fejleszti humántőkéjét hazánknál. A Fejlesztés Almutató a többi EU-tagországhoz képest szintén nagyon alacsony, jelezve az oktatási reformok szükségességét.¹⁵

Összegzés

Összességében tehát Magyarországon a humántőke fejlesztésében számos területen elengedhetetlenek a reformok. Noha az ország a Globális Humántőke Index alapján készült világrangsorban az első harmadban található, hasonló fejlettségű és hasonló adottságokkal rendelkező országokra szűkítve az összehasonlítást Magyarország messze elmarad az átlagtól. A különböző indikátorok Magyarországra vonatkozó értékei alapján a legnagyobb szükség a humántőke oktatás által való fejlesztésére és jobb felhasználására van. A Fejlesztési Almutató alacsony értéke mutatja, hogy az oktatási rendszer azonnali fejlesztése és modernizálása elengedhetetlen a gazdasági növekedéshez és a versenyképesség megőrzéséhez.

¹² WEF Global Human Capital Report 2017, p. 8-9.

¹³ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 13.

¹⁴ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 8-9.

¹⁵ WEF Global Human Capital Report 2017, p. 8-9.

Nemzetközi tendenciák

A termelési, fogyasztási és foglalkoztatási helyzet alakulása egyes, nemzetközileg fontos gazdaságokban, összehasonlítva a szakértői várakozásokkal és a megelőző időszakokkal

		Vonatkozási időszak	Tényadat	Várakozások	Előző időszak
	Munkanélküliségi ráta	(Szep)	5,6%	5,7%	5,7%
Németország	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Okt)	60,5	60,2	60,6
	IFO üzleti bizalmi index ¹	(Okt)	116,7	115,2	115,3
Franciaország	INSEE üzleti bizalmi index ²	(Okt)	109		109
	Munkanélküliségi ráta	(Szep)	4,4%	4,3%	4,4%
USA	CB fogyasztói bizalmi index	(Szep)	119,8	120,0	120,4
	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Okt)	54,5	53,5	53,1
Kína	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Szep)	52,4	51,5	51,7

¹ <https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/Survey-Results/Business-Climate/>

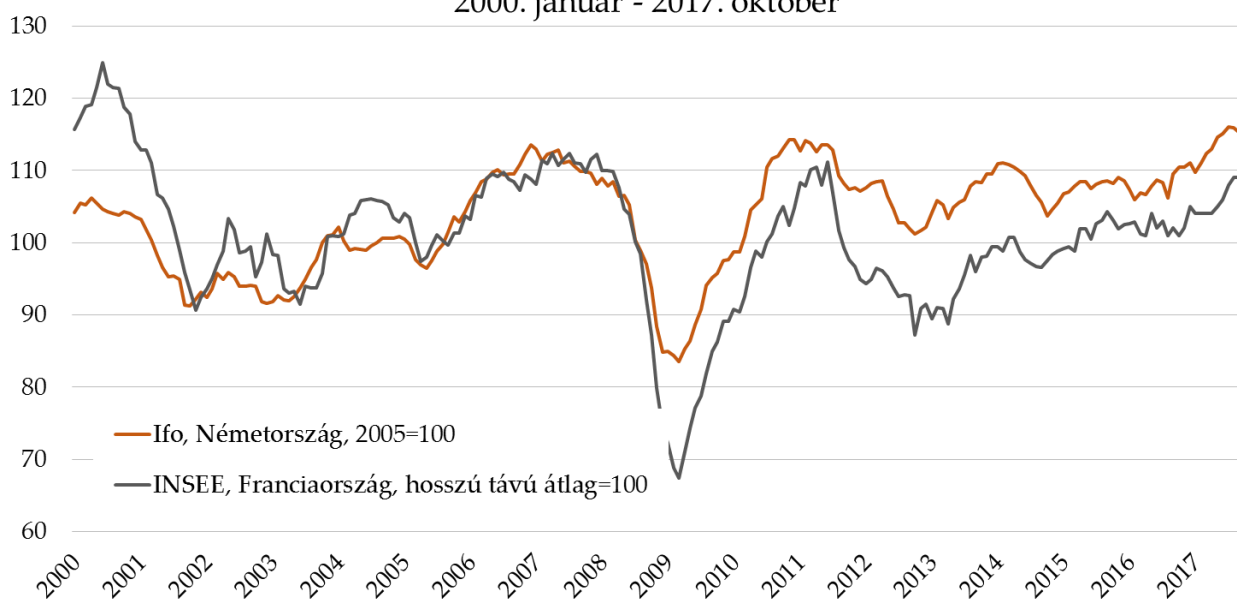
² <http://www.insee.fr/en/themes/indicateur.asp?id=105>

A többi adat forrása: <http://worldeconomiccalendar.com>

A német gazdaság helyzete októberben javult az előző hónaphoz és a várakozásokhoz viszonyítva. A munkanélküliek aránya továbbra is a 6 százalék körüli szinten stagnál, és nem változott augusztus óta. A feldolgozóipari beszerzési menedzserindex (PMI) értéke némileg javult az előző hónaphoz illetve a várakozásokhoz viszonyítva. Az IFO üzleti bizalmi index értéke a szeptemberben tapasztalt kisebb visszaesés után folytatta az elmúlt hónapokban tapasztalt javulást, és októberben rekord magas értéket ért el. A franciaországi INSEE üzleti bizalmi indexe az előző hónapokban mért szinten stagnál, ami a korábbi hónapokban tapasztalt emelkedés stabilizálódását mutatja. Az Egyesült Államokban a CB fogyasztói bizalmi index értéke szeptemberben kis mértékben elmaradt az előző havi értéktől és a várakozásoktól. A feldolgozóipari beszerzési menedzserindex értéke kismértékű növekedést mutat. A munkanélküliek aránya nem változott az előző hónaphoz viszonyítva, így kis mértékben elmaradt a várakozásoktól. A kínai beszerzési index növekedése folytatja az előző időszakban tapasztalt növekedést.

Üzleti bizalmi indexek alakulása hosszú távon

Az üzleti bizalom megítélése Németországban és Franciaországban, az Ifo és az INSEE vállalati konjunktúra-felmérései alapján,
2000. január - 2017. október

Forrás: www.cesifo.de, www.insee.fr

Kapcsolat

Cím: MKIK GVI

1034 Budapest, Bécsi út 120.

Tel: 235-05-84

Fax: 235-07-13

e-mail: gvi@gvi.hu

Internet: <http://www.gvi.hu>

Készítette:

Fölsz Hanna, gyakornok, MKIK GVI

Makó Ágnes, vezető kutató, MKIK GVI

Nábelek Fruzsina, elemző, MKIK GVI

Kompaktor Emília

Kutatásvezető:

Tóth István János, tudományos főmunkatárs, MTA KRTK KTI,

ügyvezető, MKIK GVI

e-mail: toth.istvanjanos@krtk.mta.hu

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az alábbiak szerint hivatkozzon:

MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,

2017. október, Budapest,

2017-10-25